

УДК 327:[339.726.3:623.4](497.7:477)“2022/...”(045)
DOI: 10.31651/2076-5908-2023-2-131-144

Olena Sukhushyna

*PhD (History), Associate professor Department of archeology and special branches of historical science, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID; <https://orcid.org/0000-0002-5823-821X>
e-mail: pan4enko1960@gmail.com*

SUPPORT AND HELP REPUBLIK OF NORTH MACEDONIA IN UKRAINE UNDER FULL-SCALE RUSSIAN AGGRESSION

Abstract. The purpose. Consider the main components of the aid of the Republic of North Macedonia to Ukraine in the conditions of a full-scale invasion of Russian troops into Ukraine and the Russian-Ukrainian war (February 2022 – August 2023).

The scientific novelty. The author made an attempt for the first time, based on the systematization of current materials from electronic resources, to find out and evaluate the diplomatic, military, trade, economic and humanitarian assistance of the Republic of North Macedonia to Ukraine during the Russian aggression against Ukraine in the specified period.

The research methodology consists in applying the chronological-problematic principle of current news analysis from open electronic sources of the Google search engine.

Conclusions. The formation and development of interstate relations between Ukraine and Macedonia – as of 2018, the Republic of North Macedonia (RPM) – began after they gained independence in 1991. Ukraine's support of Macedonia at the UN, Ukrainian assistance with weapons to the Macedonian army to protect the threat to the country's territorial integrity gave impetus to the formation of a positive image of Ukraine in Macedonian society.

The RPM strongly condemned the full-scale invasion of Russian troops into Ukraine in 2022. It joins all the sanctions of the leading international organizations against the Russian Federation, supported the idea of creating a Special Tribunal for crimes of Russian aggression, a guarantee of security for Ukraine, the Ukrainian “peace formula”, and Ukraine's aspirations for membership in NATO and the European Union. Of great importance are the visits of senior officials of the RPM to Ukraine and, in particular, their willingness to help in the reconstruction of destroyed Ukrainian cities.

North Macedonia was the first of the Balkan countries to deliver weapons to the Ukrainian army, and handed over emergency energy equipment to Ukraine. The new free trade agreement between them creates important prospects for both Ukraine and the Republic of Moldova. The so-called “transport visa-free” contributes to solving the problems of transportation of products.

There is a Community of Ukrainians in the Ukrainian People's Republic of Ukraine, which conducts activities to spread information about events in Ukraine and organize humanitarian aid. Several thousand Ukrainian refugees have received asylum and are provided with employment and social protection assistance. Meetings of Ukrainian and Macedonian scientists, leading politicians, journalists and public figures are held, and cooperation between Ukrainian and Macedonian educational institutions is carried out.

Key words: Republic of North Macedonia, Russian-Ukrainian war, military aid, bilateral relations, Ukrainian “peace formula”, trade and economic cooperation, Community of Ukrainians in the Republic of North Macedonia.

Олена Сухушина

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5823-821X>
e-mail: pan4enko1960@gmail.com*

ПІДТРИМКА І ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПІВНІЧНА МАКЕДОНИЯ УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Анотація. Мета. Розглянути основні складові допомоги Республіки Північна Македонія Україні в умовах повномасштабного вторгнення російських військ в Україну і російсько-української війни (лютий 2022 – вересень 2023 рр.).

Наукова новизна публікації. Вивчено дипломатичну, військову, торговельно-економічну і гуманітарну допомогу Республіки Північна Македонія Україні у період російської агресії в означений період.

Методологія дослідження полягає у застосуванні хронологічно-проблемного принципу аналізу поточних новин з відкритих електронних джерел пошукової системи Google.

Висновки. Становлення і розвиток міждержавних відносин України і Македонії – від 2018 р. Республіки Північна Македонія (далі – РПМ) – розпочалося після здобуття ними незалежності у 1991 р. Підтримка Україною Македонії в ООН, українська допомога зброєю македонській армії для захисту від загрози втрати територіальній цілісності країни дали поштовх формуванню позитивного образу України в македонському суспільстві.

РПМ рішуче засудила повномасштабне вторгнення російських військ в Україну 2022 р. Вона приєдналася до всіх санкцій провідних міжнародних організацій проти російської федерації, підтримала ідею створення Спеціального трибуналу щодо злочинів російської агресії, гарантію безпеки для України, українську «формулу миру», прагнення України до членства в НАТО і до Європейського Союзу. Важливе значення мають візити вищих посадових осіб РПМ до України і, зокрема, висловлена ними готовність допомогти у відбудові зруйнованих українських міст.

Північна Македонія першою з балканських країн здійснила поставки зброї для української армії, передала Україні аварійне енергетичне обладнання. Важливі перспективи як для України, так і для РПМ створює нова угода про вільну торгівлю між ними. Вирішенню проблеми транспортування продукції сприяє так званий «транспортний безвіз».

У РПМ діє Громада українців, що проводить заходи з поширення інформації про події в Україні та організацію гуманітарної допомоги. У РПМ отримали притулок кілька тисяч українських біженців, яким надається допомога з працевлаштування та соціального захисту. Проводяться зустрічі українських і македонських вчених, провідних політиків, журналістів та громадських діячів, здійснюється співпраця українських і македонських навчальних закладів.

Ключові слова: Республіка Північна Македонія, російсько-українська війна, військова допомога, двосторонні відносини, українська «формула миру», торговельно-економічне співробітництво, Громада українців у Республіці Північна Македонія.

Постановка проблеми. Агресія російської федерації проти України, що розпочалася 2014–2015 рр. з відторгнення українських Донецької й Луганської областей та анексії Криму, 24 лютого 2022 р. переросла в повномасштабне вторгнення російських військ в Україну і криваву російсько-українську війну. Підступний напад путінської росії на Україну, подібний гітлерівському нападу на Польщу 1 вересня 1939 р., супроводжувався варварськими бомбардуваннями, жахливими тортурами і вбивствами мирного населення та іншими злочинами. Це викликало глибоке обурення народів світу, прагнення підтримати і допомогти жертвам російської агресії.

Величезну допомогу отримує Україна від більшості провідних країн – США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Канади, Польщі, Італії, Іспанії. Активно підключилися до неї й інші європейські країни – Бельгія, Нідерланди, Данія, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, а також балканські країни. Серед останніх, на нашу думку, заслуговує на увагу Республіка Північна Македонія. По-перше, ця балканська країна, географічно віддалена від України, і їй безпосередньо, на відміну від балтійських країн, не загрожує російська агресія; по-друге, вона має обмежені фінансові, економічні й військові ресурси; по-третє, Республіка Північна Македонія сама ще має низку проблем із сусідніми державами. Однак вже від

початку російсько-української війни ця країна активно підтримує і допомагає Україні. Вказане актуалізує дослідження теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання військової допомоги Україні з боку РПМ проти російської агресії, двосторонніх відносин країн на сьогодні ще перебуває на стадії усвідомлення подій, збору матеріалу, його систематизації та публікації перших статей. Воно у вітчизняній науковій літературі є малодослідженим. Побіжно про надання військової допомоги РПМ Україні говорить у своїй статті І. Власюк¹, але не розкриває її змісту.

Джерельною базою публікації є договірно-правові документи сайту Посольства України в Республіці Північна Македонія^{2,3,4}. Наша публікація базується на відкритих офіційних поточних електронних джерелах, інформації із сайтів Міністерства оборони України⁵, Посольства РПМ в Україні^{6,7,8,9,10,11}, де відображені виступи президентів України В. Зеленського і Республіки Північна Македонія С. Пендаровського, прем'єр-міністрів, міністрів закордонних справ та інших посадовців обох країн, посла України в РПМ відносно основного змісту двосторонньої співпраці РПМ і України за період повномасштабної війни росії проти України. У низці журналістських статей подано оцінки українських балканістів-експертів Аналітичного центру балканських досліджень К. Шимкевич¹² і А. Демещука¹³, редакторки порталу «Балканський оглядач» Н. Іщенко. Однак більшість використаних у цій статті матеріалів з електронних ресурсів носить інформаційний характер.

Мета дослідження. Розглянути основні складники допомоги Україні від Республіки Північна Македонія в умовах повномасштабного вторгнення російських військ в Україну і російсько-української війни (лютий 2022 – вересень 2023 рр.).

Виклад основного матеріалу. Македонія, що проголосила свою незалежність у вересні 1991 р., стала єдиною країною, яка відокремилася від Югославії без збройного протистояння з югославською армією. За вказівкою із Белграда, вона залишила територію Македонії, але разом із тим вивезла все озброєння, яке могло б бути в нагоді для формування армії нової держави. У квітні 1992 р. Союзна Республіка Югославія визнала державну незалежність Македонії, але відлуння попередніх суперечок щодо ідентифікації македонської нації в Сербії зберігаються і нині. Сербські націоналісти вважають македонців

¹ Власюк І. Північна Македонія у XXI ст.: виклики і проблеми. *European scientific congress. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. 2023. С. 296–300.

² Договірно-правова база між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/90-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>

³ Двосторонні відносини між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/80-politichni-vidnosinimizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>

⁴ Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/91-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju/torgovelyno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-pivnichnoyu-makedoniyeyu>

⁵ Північна Македонія першою з балканських країн почала допомагати Україні, – Олексій Резніков. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/02/23/pivnichna-makedoniya-pershoju-z-balkanskih-krajin-pochala-dopomagati-ukraini-%E2%80%93-oleksij-reznikov/>

⁶ Міжнародне визнання геноциду: у Північній Македонії українські вчені розповіли про голодомор та сучасні злочини росії. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/196/176229>

⁷ Українці у Північній Македонії. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/93-ukrajinci-u-makedonij>

⁸ Науково-технічне співробітництво. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3719-naukovo-tehnicne-spivrobotnictvo>

⁹ Участь президента РПМ Стево Пендаровського в офіційному відкритті пленарних дискусій щодо європейської безпеки у контексті війни росії проти України. Інформаційний дайджест Посольства України в Скоп'є. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/informacijnij-dajdzhest-posolstva-2022>

¹⁰ Український день в межах всесвітньо відомого міжнародного культ урно-мистецького заходу «Охридське літо» мав дуже насичену програму. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/ukrajinskij-den-v-mezhah-vsesvitno-vidomogo-mizhnarodnogo-kulturno-mistecckogo-zahodu-ohridske-lito-mav-duzhe-nasichenu-programu>

¹¹ Інтерв'ю Посла України Лариси Дір для провідного македонського ЗМІ «CivilMedia». URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/intervyu-posla-ukrajini-larisi-dir-dlya-providnogo-makedonskogo-zmi-civilmedia>

¹² У Скоп'є відбулася Перша балканська зустріч закордонних українців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3618744-u-skope-vidbulasa-persa-balkanska-zustric-zakordonnih-ukrajinciv.html>

¹³ Ерман Г. Історія однієї дружби. Як Україна боролася за єдність Північної Македонії. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55830089>

не окремою нацією, а «південними сербами». Автокефалія македонської православної церкви, проголошена нею ще у липні 1968 р., лише в травні 2022 р. була визнана Сербським патріархатом, хоча повноцінного статусу македонська церковна автокефалія ще не набула.

Загострилися відносини Македонії з іншими сусідами: Албанією – з питання албанської меншості і мови в Македонії; Грецією – оскільки офіційна назва македонської держави (Македонія) і державний прапор збігалися з назвою і прапором грецької області Македонія; Болгарією, де дотримуються позиції, що македонці – це «західні болгари» і македонська мова є діалектом болгарської, а також з питання болгарської меншини в Македонії. Ці проблеми на тривалий час відтермінували прийняття Македонії до НАТО і Європейського Союзу. 1995 р. прапор Македонії був змінений, а після того, як 2018 р. у Скоп'є було затверджено нову назву держави – Республіка Північна Македонія – Греція зняла свої претензії і РПМ стала членом НАТО. У січні 2019 р. албанська мова отримала статус другої офіційної мови Македонії. Суперечки з Болгарією продовжуються і далі, що гальмує вступ Македонії до ЄС^{14,15}.

Дипломатичні відносини між Україною і Македонією були встановлені в квітні 1995 р. У грудні 1998 р. країни уклали Договір про дружбу та співробітництво. На липень 2022 р. договірно-правова база відносин України з РПМ налічувала 46 документів, які охоплюють більшість сфер двостороннього співробітництва. Були підписані Угоди про торгівлю та економічне співробітництво (1997), про сприяння та взаємний захист інвестицій (1998), про вільну торгівлю (2001), про умови взаємних поїздок громадян (2019), про співробітництво у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту (2021) та ін.¹⁶

На початку 2001 р. загони албанської армії та албанські сепаратисти в Македонії напали на одне із прикордонних селищ Македонії. Вони вимагали відокремлення районів з албанською більшістю. Македонська армія гостро відчувала нестачу зброї для боротьби з сепаратистами і необхідність її закупівлі за кордоном. В ООН дотримувалися думки (її поділяли і США) про заборону Македонії купувати зброю в інших країнах. Україна в 2000–2001 рр. була непостійним членом Ради Безпеки ООН і в березні 2001 р. головувала в цьому органі. Вона виступила проти включення до резолюції ООН заборону постачати до Македонії зброю. У результаті підтримки інших членів Ради Безпеки ООН заборону на постачання озброєнь до резолюції не включили¹⁷.

Україна була серед перших країн, що розпочали поставки озброєнь для македонської армії, які здійснювалися згідно з Угодою між Кабінетом Міністрів України та урядом Македонії про військове співробітництво від 2000 р. У березні 2001 р. македонська армія вже використала в бою проти албанської армії національного визволення чотири українські гелікоптери Мі-8МТ і два Мі-24. На початку червня до Македонії з України прибули ще чотири гелікоптери Мі-24 та чотири штурмовики Су-25. У 2001 р. вона також отримала від України літаки та артилерію, 30 танків та 20 бронетранспортерів, що сумарно з іншим озброєнням позитивно вплинуло на перебіг конфлікту та укладення Охридської угоди в 2001 р. щодо припинення конфлікту в Македонії^{18,19,20}.

¹⁴ Овчаренко О., Сухушина О., Земзюліна Н. Історія європейської інтеграції : навч. посіб. Черкаси: Вертикаль. 2021. С. 236–237.

¹⁵ Сухушина О. Євроінтеграційні прагнення Північної Македонії і позиція Болгарії. *Соціально-економічний і політичний розвиток країн Східної Європи (XVI–XXI ст.)*: зб. мат. Всеукр. наук. конф. Умань, 2023, С. 170–176.

¹⁶ Договірно-правова база між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spravrobitnecstvo/90-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>

¹⁷ Ерман Г. Історія однієї дружби. Як Україна боролася за єдність Північної Македонії. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55830089>

¹⁸ Ерман Г. Історія однієї дружби. Як Україна боролася за єдність Північної Македонії. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55830089>

¹⁹ Прищепя Я., Пономарьов В. Північна Македонія повернула Україні чотири Су-25, придбані у 2001 році. URL: <https://suspilne.media/267997-pivnicna-makedonia-povernula-ukraini-cotiri-su-25-privbani-u-2001-roci/>

²⁰ Північна Македонія допомогла Україні танками та літаками. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/851016.html>

Несподіваний і злочинний напад на Україну 24 лютого 2022 р. армії російської федерації, що мала значну перевагу над українською, створив нагальну необхідність нашої країни в озброєнні. Республіка Північна Македонія не тільки засудила напад росії на Україну, рашистську ідеологію і варварські методи знищення українського народу, а й першою серед балканських країн здійснювала поставки зброї для української армії.

З метою координації та прискорення надання Україні необхідного озброєння від квітня 2022 р. функціонують проекти «Рамштайн», «Танкова коаліція», «Коаліція систем ППО». Міністр оборони України О. Резніков під час візиту до України в лютому 2023 р. міністра оборони РПМ С. Петровської зазначив: «У кожному проекті має бути свій лідер, і лише тоді цей проект має шанс на успіх. ...серед країн, які знаходяться на Балканах, країною, яка проявила лідерство і першою почала допомагати нам реальними речами, зокрема зброєю, є Північна Македонія. Це є наочним показником того, що справжні друзі підтверджують цей статус реальними справами»²¹.

У серпні 2022 р. Північна Македонія передала, а, по суті, повернула безоплатно танки Т-72 і чотири штурмових літаки Су-25²². У березні 2023р. РПМ повторила аналогічну допомогу – Україні були передані 12 гелікоптерів Мі-24, котрі куплені в неї 2001 р. Гелікоптери були боєздатними, але певний час не експлуатувалися Македонією, окрім того шість із них пройшли модернізацію в компанії Elbit Systems. На березень 2023 р. сумарна допомога РПМ Збройним Силам України склала 30 млн євро²³. На початку повномасштабної війни росії проти України на Світовому економічному форумі у Давосі Президент РПМ С. Пендаровський заявив: «Ми продовжимо надавати військову, гуманітарну і дипломатичну підтримку Україні у межах нашої спроможності і як член НАТО – з метою припинити цю збройну агресію, захистити демократичні цінності і відновити мир»²⁴. Міністр закордонних справ РПМ Б. Османі в червні 2023 р. зазначив, що Македонія посідає четверту позицію серед країн-членів НАТО у військовій допомозі Україні в розрахунку на душу населення²⁵.

Після невдачі в боях за Київ, Харків та інші українські міста росія почала влітку 2022 р. масовані ракетні удари по житлових масивах українських міст і об'єктах критичної інфраструктури, що завдавало великої шкоди, особливо енергетичному сектору. Республіка Північна Македонія стала першою країною Енергетичного співтовариства, яка передала Україні аварійне енергетичне обладнання. Зокрема, наприкінці серпня 2022 р. із РПМ в Україну прибуло шість електричних трансформаторів²⁶.

Спілкування керівників України і РПМ були досить активними і до повномасштабної війни росії проти України. За попереднє двадцятиліття відбулося 12 різноманітних зустрічей і розмов на рівні президентів країн. В умовах війни важливими стали візити в Україну міністра закордонних справ РПМ Б. Османі в травні 2022 р., Голови парламенту РПМ Т. Джафері і зустріч з Президентом України В. Зеленським і головою Верховної Ради України Р. Стефанчуком у квітні 2022 р.; зустрічі Президента України В. Зеленського з прем'єр-

²¹ Північна Македонія першою з балканських країн почала допомагати Україні, – Олексій Резніков. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/02/23/pivnichna-makedoniya-pershoyu-z-balkanskih-krain-pochala-dopomagati-ukraini-%E2%80%93-oleksij-reznikov/>

²² Північна Македонія допомогла Україні танками та літаками. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/851016.html>

²³ Генеральний штаб Північної Македонії погодив передачу Україні вертольотів Мі-24. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/generalnyj-shtab-pivnichnoyi-makedoniyi-pogodyv-peredachu-ukrayini-vertolotiv-my-24>

²⁴ Північна Македонія обіцяє Україні подальшу підтримку, у тому числі військову. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/25/7140025/>

²⁵ Інтерв'ю Посла України Лариси Дір для провідного македонського ЗМІ «CivilMedia». URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/intervyu-posla-ukrayini-larisi-dir-dlya-providnogo-makedonskogo-zmi-civilmedia>

²⁶ Північна Македонія передала Україні обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3561916-pivnichna-makedoniya-peredala-ukraini-obladnanna-dla-vidnovlenna-energetichnoi-infrastrukturi.html>

міністром РПМ Д. Ковачевським на самітах лідерів країн Західних Балкан і Європейської політичної спільноти (червень 2022 р., червень 2023 р., серпень 2023 р.) тощо²⁷.

Дипломатична підтримка України з боку РПМ зростала з перших днів війни. Республіка Північна Македонія приєдналася до всіх пакетів санкцій ЄС й США проти росії, є учасником Коаліції зі створення Спеціального трибуналу щодо злочину російської агресії проти України²⁸, заборонила російські медіа. У березні–квітні 2022 р. РПМ видворила 11 російських дипломатів, діяльність яких суперечила Віденській конвенції про дипломатичні зносини і скасувала безвіз для громадян російської федерації²⁹, у вересні 2023 р. персонами нон грата у РПМ було оголошено ще трьох російських дипломатів³⁰. У перші дні агресії росії проти України Республіка Північна Македонія, як і низка інших країн, приєдналася до закриття свого авіапростору для російських авіакомпаній. Вона є співавтором всіх резолюцій щодо України, зокрема відносно припинення членства російської федерації в Раді ООН з прав людини, що і було зроблено рішенням Генасамблеї ООН у квітні 2022 р. Країни Євросоюзу і лідери країн «Групи семи» (G7) позбавили росію торгових переваг від членства у Світовій організації торгівлі, Республіка Північна Македонія в березні 2022 р. підтримала це рішення³¹. Міністерство закордонних справ і прокуратура РПМ відстежують заяви та коментарі в соцмережах, де може схвалюватися або виправдовуватися геноцид, злочини проти людства або військові злочини в Україні. Таких осіб притягатимуть до кримінальної відповідальності³².

Криваві злочини російських агресорів проти мирного населення, що супроводжувалися масовими тортурами, гвалтуваннями і вбивствами, в результаті яких у лютому–березні 2022 р. жорстоко постраждали Буча, Гостомель, Ірпінь, Бородянка та інші населені пункти, викликали глибоке обурення в більшості країн світу. У складі 50 держав і міжнародних організацій РПМ підписала Бучанську декларацію (31.03.2023) щодо відповідальності росії за скоєні в Україні злочини. У квітні 2022 р. спікер парламенту Республіки Північна Македонії Т. Джафері разом із колегами з Румунії та Швейцарії відвідали деокуповані Гостомель та Ірпінь. Вони висловили готовність допомагати Україні на двосторонньому та міжнародному рівнях, посилювати санкційний тиск на росію, долучатися до відновлення українських міст³³. Після відвідування м. Ірпінь у травні 2022 р. міністр закордонних справ РПМ Б. Османі заявив: «Свобода Північної Македонії та інших демократичних країн світу зараз захищається в Україні, і вона заслуговує на нашу повагу і допомогу у своїй боротьбі». Він висловив наміри долучитися РПМ до його відбудови³⁴. До цього візиту уряд РПМ ухвалив рекомендацію для місцевих органів влади не брати участі у заходах російського посольства в Скоп'є з нагоди 9 травня 2022 р. З цього приводу Б. Османі зазначив неможливість якихось компромісів: «Ви або з демократичним світом, або з росією, білоруссю та північною кореєю»³⁵.

²⁷ Двосторонні відносини між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnecstvo/80-politichni-vidnosinimizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>

²⁸ Президент України провів спільну зустріч із прем'єр-міністрами Албанії та Північної Македонії. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-spilnu-zustrich-iz-premyer-ministr-83297>

²⁹ Північна Македонія обіцяє Україні подальшу підтримку, у тому числі військову. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/25/7140025/>

³⁰ З Північної Македонії втретє за півтора року вислали дипломатів РФ. URL: <https://hromadske.ua/posts/z-pivnichnoyi-makedoniyi-vtreye-za-pivtora-roku-vislali-diplomatov-rf>

³¹ ЄС, G7 і низка країн позбавили Росію преференцій від членства у СОТ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua>

³² Участь президента РПМ Стево Пендаровського в офіційному відкритті пленарних дискусій щодо європейської безпеки у контексті війни росії проти України. Інформаційний дайджест Посольства України в Скоп'є. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/informacijnij-dajdzhest-posolstva-2022>

³³ Спікери парламентів Румунії, Північної Македонії та Швейцарії відвідали Гостомель та Ірпінь. URL: https://lb.ua/society/2022/04/27/514927_spikeri_parlamentiv_rumunii.html

³⁴ Глава МЗС Північної Македонії: Свобода нашої країни зараз захищається в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3493733-glava-mzs-pivnicnoi-makedonii-svoboda-nasoi-kraini-zaraz-zahisaetsa-v-ukraini.html>

³⁵ Уряд Північної Македонії радить не брати участі в заходах до 9 травня від посольства РФ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/5/7138937/>

Після масованої ракетної атаки на Україну 10 жовтня 2022 р. (83 ракети і 17 безпілотних літальних апаратів «Шахед») одинадцять президентів європейських країн, зокрема президент Республіки Північна Македонія С. Пендаровський, зробили спільну заяву щодо засудження цього військового злочину згідно з міжнародним правом³⁶.

У жовтні 2022 р. Президент України В. Зеленський озвучив українську «формулу миру» на зустрічі лідерів країн «Групи семи». Вона складалася з оборонної підтримки, територіальної цілісності України і покарання тих, хто розпочав і продовжує агресію³⁷. На листопадовому 2022 р. саміті G20 Президент України конкретизував основні положення про радіаційну, ядерну, продовольчу, енергетичну безпеку, негайний захист природи, недопущення ескалації і необхідність оформлення документа про фіксацію закінчення війни³⁸. В. Зеленський закликав лідерів іноземних держав допомогти Україні їх реалізувати. На засіданні Генасамблеї ООН в лютому 2023 р. була розглянута українська «формула миру». Республіка Північна Македонія стала однією із 141 країни (193-х членів ООН), яка проголосувала за резолюцію Генасамблеї ООН «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеохоплюючого, справедливого та сталого миру в Україні», котра вимагає від росії виведення військ з України і припинення бойових дій та закріплює основні положення української «формули миру»³⁹.

Двосторонні відносини поглибилися між нашими країнами після початку (1 січня 2023 р.) головування Республіки Північна Македонія в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Вже в перші дні головування чинний голова ОБСЄ, міністр закордонних справ РПМ Б. Османі закликав росію припинити війну проти України та вивести війська з її території⁴⁰. Свій перший офіційний візит на посаді Голови ОБСЄ він здійснив до України з метою сприяти вирішенню гуманітарних та безпекових викликів України під час російської агресії. Б. Османі відвідав зруйновані внаслідок російської агресії райони м. Бородянка на Київщині⁴¹ і запевнив, що Україна залишатиметься головним пріоритетом головування Республіки Північна Македонія в ОБСЄ⁴². Після оприлюднення української «формули миру» Б. Османі, як голова ОБСЄ, проводить політику, спрямовану на реалізацію української «формули миру»⁴³.

У травні 2023 р. президент РПМ С. Пендаровський взяв онлайн-участь у Саміті лідерів держав та урядів Коаліції зі створення Спеціального трибуналу щодо розслідування злочинів російської агресії проти України.

На саміті НАТО у Вільнюсі 11–12 липня 2023 р. лідери G7 підписали «Спільну декларацію про підтримку України», котра надає Україні безпекові гарантії. 15 серпня 2023 р. Республіка Північна Македонія стала 15-ю країною, котра приєдналася до гарантій безпеки для України⁴⁴. Президент РПМ С. Пендаровський один з-поміж дев'ятьох лідерів

³⁶ Президенти 11 країн Європи засудили ракетний удар РФ по Україні – спільна заява. URL: <https://susplne.media/292486-prezidenti-11-krain-evropi-zasudili-raketnij-udar-rf-po-ukraini-spilna-zaava/>

³⁷ Зеленський розповів про «формулу миру» на зустрічі G7 та України. URL: <https://susplne.media/292816-zelenskij-rozpoviv-pro-formulu-miru-na-zustrici-g7-ta-ukraini/>

³⁸ Зеленський на саміті G20 назвав десять умов для встановлення миру з росією. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/15/novyna/polityka/zelenskij-samiti-g20-nazvav-desyat-umov-vstanovlennya-miru-rosiyeyu>

³⁹ На засіданні Генасамблеї ООН 141 країна підтримала Україну та засудила терористичну війну росії. URL: <https://resh.news/news/998/>

⁴⁰ Голова ОБСЄ закликав вивести війська з України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3653638-golova-obse-zaklikav-rosiu-vivesti-vijska-z-ukraini.html>

⁴¹ Голова ОБСЄ відвідав Бородянку. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3653553-golova-obse-vidvidav-borodanku.html>

⁴² Голова ОБСЄ закликав вивести війська з України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3653638-golova-obse-zaklikav-rosiu-vivesti-vijska-z-ukraini.html>

⁴³ Зеленський і голова ОБСЄ обговорили порушення прав людини на окупованих територіях. URL: <https://www.unian.ua/politics/zelenskiy-i-golova-obse-obgovorili-porushennya-prav-lyudini-na-okupovanih-teritoriyah-12111741.html>

⁴⁴ Північна Македонія підтримала «гарантії безпеки» для України. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/15/7415723/>

Західних Балкан на саміті Україна–Балкани в серпні 2023 р. підписав декларацію на підтримку України. В. Зеленський на зустрічі з С. Пендаровським у межах саміту подякував Македонії за оборонну підтримку, підготовку нового пакету допомоги^{45,46}.

Зміцненню двосторонніх зв'язків між країнами сприяло відкриття Почесного консульства України в македонському місті Прілеп 17 лютого 2023 р. Під час відкриття посол України в РПМ Л. Дір констатувала: «Північна Македонія від початку війни разом з Україною. Гуманітарна, військова і фінансова допомога Північної Македонії – це все те, що допомагає зупинити російський терор і наближає мир»⁴⁷.

РПМ є учасником всіх форумів Міжнародної Кримської платформи (МКП) і з початку повномасштабної війни росії проти України брала участь у жовтні 2022 р. у Першому Парламентському саміті МКП, квітні 2023 р. у Чорноморській безпековій конференції під егідою МКП та третьому саміті в серпні 2023 р., котрий був присвячений економічному та повоєнному відновленню українського Криму^{48, 49}.

З першого дня російсько-української війни РПМ проводить послідовну підтримку України у реалізації євроатлантичних і європейських прагнень нашої держави, зокрема вступу України в НАТО, хоча сама до офіційного членства в Організації пройшла мабуть найдовший шлях. Про прагнення вступити до НАТО РПМ заявила ще 1993 р. План дій щодо членства (ПДЧ) Македонія отримала в 1999 р., але офіційно місце в Альянсі здобула в 2020 р. після зміни назви країни і стала 30-м членом НАТО.

Шлях Республіки Північна Македонія до Європейського Союзу також непростий. Країна була кандидатом в ЄС з грудня 2005 р. і протягом цих років демонструвала щирі євроінтеграційні прагнення. Розпочати переговори Євросоюзу з РПМ у 2020 р. завадило вето Болгарії, з якою існують розбіжності з названих вище питань. За участі політиків Євросоюзу РПМ погодилася розглянути зміни до Конституції країни з питання болгарської меншини і визнання болгар націєутворюючим етносом. Ця згода дозволила відкрити 19 липня 2022 р. переговори між РПМ і Євросоюзом^{50,51}.

Прем'єр-міністр РПМ Д. Ковачевський разом із лідерами Албанії та Чорногорії у червні 2022 р. підписали спільну заяву про підтримку надання Україні статусу кандидата на членство у Європейському Союзі. Віддячуючи за це лідерам балканських країн, президент України В. Зеленський зазначив, що чотири країни не є конкурентами на цьому європейському шляху, а тільки посилюють можливості одна інших⁵². Тижнем раніше, коли ця зустріч готувалася, Д. Ковачевський актуалізував для балканських країн і України вступ до Євросоюзу такими словами: «Після нападу росії на Україну та у світлі впливу третіх сторін у регіоні Західних Балкан, які є найбільш вразливими на європейському континенті, розширення (ЄС – О.С.) стало питанням безпеки»⁵³.

⁴⁵ «Поворотний момент для Європи». На саміті в Афінах ухвалили декларацію на підтримку України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-afiny-samit-deklaratsia-ukraina/32558517.html>

⁴⁶ Президент України зустрівся з Прем'єр-міністром Північної Македонії. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zustrivsia-z-premyer-ministrom-pivnichnoy-85081>

⁴⁷ У місті Прілеп у Північній Македонії відкрили Почесне консульство України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3672419-u-misti-prilep-u-pivnicnij-makedonii-vidkrili-pocesne-konsulstvo-ukraini.html>

⁴⁸ Двосторонні відносини між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnectvo/80-politichni-vidnosinimizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>

⁴⁹ Кримська платформа 3.0: підготовка до деокупації. URL: https://lb.ua/world/2023/08/23/571465_krimaska_platforma_30_pidgotovka.html

⁵⁰ Овчаренко О. Сухушина О., Земзюліна Н. Історія європейської інтеграції. Черкаси: Вертикаль. С. 236–237.

⁵¹ Сухушина О. Євроінтеграційні прагнення Північної Македонії і позиція Болгарії. *Соціально-економічний і політичний розвиток країн Східної Європи (XVI–XXI ст.)*: зб. мат. Всеукр. наук. конф. Умань, 2023. С. 171–174.

⁵² Лідери трьох держав Західних Балкан виступили з підтримкою надання статусу кандидата Україні. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/lideri-troh-derzhav-zahidnih-balkan-vistupili-z-pidtrimkoju-nadannya-statusu-kandidata-ukrajini-15062022-461077>

⁵³ Прем'єр Північної Македонії: після нападу на Україну розширення ЄС стало питанням безпеки. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/8/7140815/>

Важливим складником українсько-македонських відносин стало торговельно-економічне співробітництво. Угода про вільну торгівлю між РПМ та Україною була підписана 2001 р.⁵⁴. Тоді ж Республіка Північна Македонія посіла третє місце серед торговельних партнерів України у Балканському регіоні після Болгарії та Сербії⁵⁵. У жовтні 2022 р. Україна і РПМ оновили угоду про вільну торгівлю, яка почала діяти з серпня 2023 р.⁵⁶. Вона дозволяє імпортувати товари з РПМ без ліцензії на імпорт у межах тарифної квоти. Завдяки цій угоді українські аграрії отримають більший доступ до загальних європейських ринків. Українські виробники отримали змогу використовувати компоненти продуктів, вироблених у Республіці Північна Македонія, для продукції, яка продаватиметься в Європейському Союзі. Також через Регіональну конвенцію про Пан-євро-середземноморські преференційні правила походження товарів (Пан-Євро-Мед) ринки України та РПМ інтегруються з ринками Туреччини, Молдови, Грузії, Норвегії, Швейцарії та Ізраїлю⁵⁷.

Розвиток торговельно-економічних зв'язків не може бути успішним без вирішення проблем транспортування продукції. У червні 2023 р. українсько-македонська змішана Комісія з міжнародних автомобільних перевезень пасажирів та вантажів, засідання якої проходили в Скоп'є, домовилася про так званий «транспортний безвіз», тобто взаємне скасування дозволів для деяких категорій ваговозів. Сторони вирішили вдвічі збільшити квоту дозволів для виконання перевезень до третіх країн на 2023–2024 рр. «Транспортний безвіз» передбачає скасування дозволів щодо здійснення двосторонніх та транзитних перевезень для транспортних засобів стандарту Євро-3 та вище. Угода передбачає також заходи зі спрощення визнання водійських документів⁵⁸.

Від 1990-х рр., коли Україна і Македонія здобули незалежність, активніше розвиваються їхні гуманітарні, культурні та наукові зв'язки. У Скоп'є та інших містах Північної Македонії діє громада українців імені Л. Українки. Станом на 2021 р. у країні проживало 550 українців, однак це не завадило Громаді поширювати правду задля підтримки України у світі. Регулярно проводилися літературно-мистецькі свята до дня народження Т. Шевченка, відзначалися роковини Чорнобильської трагедії, виставки українського живопису, образотворчого мистецтва, відзначення Дня Незалежності України тощо⁵⁹.

З першого дня повномасштабної агресії росії проти України діяльність громади поширилася іншими заходами. Першу акцію протесту проти російської агресії і на підтримку України та її збройних сил громада провела 25 лютого 2022 р. біля посольства російської федерації. Учасники акції закликали європейські країни перейти до активних дій допомоги Україні, а росію – вивести війська з території України. Подібні акції проводилися регулярно. 12 вересня 2022 р. у Скоп'є посольство України разом з громадою українців урочисто відкрили Українську алею, де висадили дерева та встановили пам'ятну табличку «Українська алея. Слава Україні! Героям слава!». До акції протесту на річницю повномасштабної війни в лютому 2023 р. громада також провела ходу до пам'ятника

⁵⁴ Україна та Північна Македонія розширили Угоду про вільну торгівлю. URL: <https://export.gov.ua/news/4179-ukraina-ta-pivnichna-makedoniia-rozshirili-ugodu-pro-vilnu-torgivliu>

⁵⁵ Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Північною Македонією. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/91-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju/torgovelyno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoju-ta-pivnichnoyu-makedoniyeyu>

⁵⁶ Україна повністю запустила зону вільної торгівлі з Північною Македонією. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/08/16/7167699/>

⁵⁷ Україна та Північна Македонія розширили Угоду про вільну торгівлю. URL: <https://export.gov.ua/news/4179-ukraina-ta-pivnichna-makedoniia-rozshirili-ugodu-pro-vilnu-torgivliu>

⁵⁸ Україна домовилась про «транспортний безвіз» з однією з європейських країн. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/ukrajina-domovilas-pro-transportniy-bezviz-z-odniyeyu-z-yevropeyskih-krajin-12294822.html>

⁵⁹ Українці у Північній Македонії. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/93-ukrajinci-u-makedonij>

Тарасу Шевченку у Скоп'є, поклали квіти та запалила свічки на вшанування пам'яті загиблих українців у цій війни^{60, 61}.

Громада українців і Посольство України у РПМ піклується і допомагає українським вимушено переміщеним особам. У Республіці Північна Македонія отримали тимчасовий захист станом на 28 березня 2023 р. 6 тис. 570 українських біженців. При оформленні посвідки на тимчасове проживання вони мають право на працевлаштування та соціальний захист у країні до одного року⁶².

Незважаючи на невеликі розміри Республіки Північна Македонія (25,7 тис кв км), її можливості та чисельність населення (2,1 млн осіб), Посольством РПМ спільно з громадою українців на серпень 2022 р. залучено й передано більше 225 т допомоги від небайдужих громадян, підприємців, торгових мереж, македонського бізнесу⁶³. У квітні 2022 р. під назвою «Вініця для Вінниці» у РПМ була проведена акція для збору гуманітарної допомоги (продукти харчування та засоби гігієни). Громади македонського і українського міст співпрацюють ще з 2013 р.⁶⁴.

Важливе місце в діяльності громади українців і багатьох македонських політиків посідає донесення правди до македонського суспільства про Голодомор 1932–1933 рр. українського населення і сучасні злочини росії. За сприяння громади, 8 і 9 червня 2023 р. були проведені просвітницькі заходи з підвищення обізнаності про злочини кремля. Відкриті лекції провели вчені України (професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка В. Сергійчук) і РПМ (декан філософського факультету Університету в Скоп'є професор Р. Дуєв). За участі українських вчених, представників посольства, провідних македонських політиків, журналістів та громадських діячів 9 червня 2023 р. у приміщенні Музею боротьби за незалежність Македонії був проведений захід пам'яті про Голодомор-геноцид українців. Визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українців є не менш важливим рішенням для України, ніж допомога зброєю та засобами повітряної оборони⁶⁵.

Геноцид українців продовжується сьогодні державою-агресором – російською федерацією. Притягнення до відповідальності російських лідерів за геноцид, за злочини проти людяності, за напад на український народ є метою діяльності багатьох країн, організацій, політичних, суспільних і наукових діячів. 19 листопада 2022 р. у Скоп'є відбулася Перша балканська зустріч закордонних українців, яка обговорювала тему: «Роль української громади під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Виклики, які долає українська громада у державах перебування». На зустрічі були представники українських громад із Болгарії, Греції, Північної Македонії, Сербії, Хорватії, Чорногорії, представники Світового конгресу українців, а також експертка Аналітичного центру Балканських досліджень Катерина Шимкевич. Посол України в РПМ Л. Дір на зустрічі визначила напрямки діяльності громад закордонних українців. Основні з них полягають в тому, щоб організувати заходи на підтримку європейської та євроатлантичної інтеграції України, визнання балканськими країнами Голодомору 1932–1933 рр. в Україні

⁶⁰ Громада Українців імені Лесі Українки у центрі м.Скоп'є провела акцію протесту проти брутальної російської військової агресії. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/gromada-ukrayinciv-imeni-lesi-ukrayinki-u-centri-mskopye-provela-akciyu-protestu-proti-brutalnoi-rosijskoyi-vijskovoyi-agresiyi>

⁶¹ У столиці Північної Македонії відкрили Українську алею. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/13/7146691/>

⁶² Кількість українських біженців зі статусом тимчасового захисту в Європі вперше перевищила 5 млн. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/901520.html>

⁶³ Участь президента РПМ Стево Пендаровського в офіційному відкритті пленарних дискусій щодо європейської безпеки у контексті війни росії проти України. Інформаційний дайджест Посольства України в Скоп'є. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/informacijnij-dajdzhest-posolstva-2022>

⁶⁴ До Вінниці прибула гуманітарна допомога з Північної Македонії. URL: <https://vitatv.com.ua/misto/do-vinnytsi-rybula-humanitarna-dopomoha-z>

⁶⁵ Міжнародне визнання геноциду: у Північній Македонії українські вчені розповіли про голодомор та сучасні злочини росії. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0196/176229>

і сучасну збройну російську агресію проти України геноцидом української нації, збирати і відправляти гуманітарну допомогу в Україну, поширювати діяльність недільних українських шкіл, котрі сприятимуть збереженню української мови, традицій, вивченню історії України. Учасники форуму підписали Спільну заяву, зміст якої визначає пріоритети діяльності закордонних українців задля об'єднання зусиль у просуванні інтересів України⁶⁶.

Співпраця українських і македонських навчальних закладів, науковців – важливий напрямок гуманітарного співробітництва наших держав. На сьогодні активно співпрацює Філософський факультет Університету Святих Кирила і Мефодія у м. Скоп'є з провідними університетами України: Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Продовжується співробітництво між Національною бібліотекою України ім. В. Вернадського НАН України і Національною університетською бібліотекою «Святий Климент Охридський»⁶⁷. У липні 2022 р. у Скоп'є відбулися дискусії щодо європейської безпеки у контексті війни росії проти України, де виступили Президент РПМ С. Пендаровський, посол України в РПМ (2017 – травень 2022 рр.) Н. Задорожнюк, декан філософського факультету Університету ім. Кирила і Мефодія Р. Дуєв та професор М. Гюровський⁶⁸.

Серед спільних культурних заходів посольства України і громади українців з метою привернути увагу македонського суспільства до бруталної війни росії проти України став Український день «Охридського літа». На цьому міжнародному культурно-мистецькому заході в серпні 2022 р. актори Київського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Саксаганського виступили перед македонськими глядачами і розповіли під час прес-конференції про сучасні події в Україні. Македонські мас-медіа активно висвітлювали український захід⁶⁹.

Республіка Північна Македонія дотримується позиції, що не потрібно спотворювати олімпійські принципи і необхідно виключити участь держави-терориста в Олімпійських іграх. Посол України в РПМ Л. Дір у лютому 2023 р. на зустрічі українських та македонських представників з нагоди відкриття у м. Прілеп Почесного консульства України зазначила: «За рік війни російської федерації проти України загинуло 228 українських спортсменів і тренерів. Жертви не можна прикрити білим прапором – проступить кров. У російській федерації немає прав на олімпійський дух до тих пір, доки їхня сутність переповнена жагою до вбивства і духом ненависті»⁷⁰.

Висновки. В умовах російсько-української війни підтримка України з боку Республіки Північна Македонія здійснюється у рамках приєднання до гарантій безпеки для України, рішень і санкцій ООН, ОБСЄ, міжнародних фінансово-торгівельних організацій, двосторонньої співпраці в дипломатичній, військовій (поставка зброї), торговельно-економічній, гуманітарній, культурній, науковій сферах. Зближенню України і РПМ сприяють не лише взаємна підтримка під час складних випробувань, а й, на нашу думку, схожість зовнішньополітичних викликів для обох країн із проблем ідентифікації нації, держави, мовної самобутності, організації самостійної церкви, сепаратистських загроз. Однак ці проблеми, очевидно, потребують подальших досліджень.

⁶⁶ У Скоп'є відбулася Перша балканська зустріч закордонних українців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3618744-u-skope-vidbulasa-persa-balkanska-zustric-zakordonnih-ukrainciv.html>

⁶⁷ Науково-технічне співробітництво. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3719-naukovo-tehniche-spivrobotnictvo>

⁶⁸ Участь президента РПМ Стево Пендаровського в офіційному відкритті пленарних дискусій щодо європейської безпеки у контексті війни росії проти України. Інформаційний дайджест Посольства України в Скоп'є. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/informacijij-dajdzhest-posolstva-2022>

⁶⁹ Український день в межах всесвітньо відомого міжнародного культурно-мистецького заходу «Охридське літо» мав дуже насичену програму. URL: <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/ukrayinskij-den-v-mezhah-vsesvitno-vidomogo-mizhnarodnogo-kulturno-mistecckogo-zahodu-ohridske-lito-mav-duzhe-nasichenu-programu>

⁷⁰ У місті Прілеп у Північній Македонії відкрили Почесне консульство України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3672419-u-misti-prilep-u-pivnicnij-makedonii-vidkrili-pocesne-konsulstvo-ukraini.html>

References

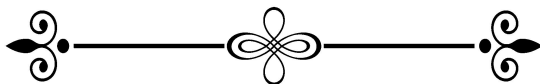
1. Vlasiuk, I. Pivnichna Makedoniia u XXI st.: vyklyky i problemy. European scientific congress [North Macedonia in the 21st Century: Challenges and Problems]. *Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. 2023. S. 296–300. [in Ukrainian].
2. Dohovirno-pravova baza mizh Ukrainoiu ta Pivnichnoi Makedoniieiu [Legal framework between Ukraine and North Macedonia]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobitnecstvo/90-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>
3. Dvostoronni vidnosyny mizh Ukrainoiu ta Pivnichnoi Makedoniieiu [Bilateral relations between Ukraine and North Macedonia]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobitnecstvo/80-politichni-vidnosinimizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju>
4. Torhovelnno-ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Pivnichnoi Makedoniieiu [Trade and economic cooperation between Ukraine and North Macedonia]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobitnecstvo/91-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnecstvo-mizh-ukrajinoju-ta-makedonijeju/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnecstvo-mizh-ukrayinoyu-ta-pivnichnoyu-makedoniyeyu>
5. Pivnichna Makedoniia pershoiu z balkanskykh krain pochala dopomahaty Ukraini, – Oleksii Reznikov [North Macedonia was the first Balkan country to help Ukraine, – Oleksiy Reznikov]. Retrieved from <https://www.mil.gov.ua/news/2023/02/23/pivnichna-makedoniya-pershoyu-z-balkanskih-krain-pochala-dopomagati-ukraini-%E2%80%93-oleksij-reznikov/>
6. Mizhnarodne vyznannia henotsydu: u Pivnichnii Makedonii ukrainski vcheni rozpovily pro holodomor ta suchasni zlochyni rosii [International recognition of the genocide: in North Macedonia, Ukrainian scholars told about the Holodomor and Russia's current crimes]. Retrieved from <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/196/176229>
7. Ukraintsi u Pivnichnii Makedonii [Ukrainians in North Macedonia]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobitnecstvo/93-ukrajinci-u-makedonij>
8. Naukovo-tehnicne spivrobitnytstvo [Scientific and technical cooperation]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/spivrobitnecstvo/3719-naukovo-tehnicne-spivrobitnecstvo>
9. Uchast prezydenta RPM Stevo Pendarovskoho v ofitsiinomu vidkrytti plenarnykh dyskusii shchodo yevropeiskoi bezpeky u konteksti viiny rosii proty Ukrainy. Informatsiinyi daidzhest Posolstva Ukrainy v Skopie [Participation of the President of the RPM Stevo Pendarovski in the official opening of the plenary discussions on European security in the context of Russia's war against Ukraine. Information digest of the Embassy of Ukraine in Skopje]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/informacijnij-dajdzhest-posolstva-2022>
10. Ukrainskyi den v mezkhakh vsesvitno vidomoho mizhnarodnoho kult urno-mystetskoho zakhodu «Okhrydske lito» mav duzhe nasychenu prohramu [The Ukrainian day of the world-famous international urn art event “Ohrid Summer” had a very rich programme]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/ukrayinskij-den-v-mezhah-vsesvitno-vidomogo-mizhnarodnogo-kulturno-misteckogo-zahodu-ohridske-lito-mav-duzhe-nasichenu-programu>
11. Interviu Posla Ukrainy Larysy Dir dlia providnoho makedonskoho ZMI «CivilMedia» [Interview with Ambassador of Ukraine Larysa Dir for the leading Macedonian media outlet CivilMedia]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/intervyu-posla-ukrayini-larisi-dir-dlya-providnogo-makedonskogo-zmi-civilmedia>
12. U Skopie vidbulasia Persha balkanska zustrich zakordonnykh ukraintziv [The First Balkan Meeting of Ukrainians Abroad takes place in Skopje]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3618744-u-skope-vidbulasa-persa-balkanska-zustric-zakordonnih-ukrainciv.html>
13. Erman, H. Istoriiia odniiei druzhby. Yak Ukraina borolasia za yednist Pivnichnoi Makedonii [The story of a friendship. How Ukraine fought for the unity of North Macedonia]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55830089>
14. Ovcharenko, O. Sukhushyna, O., Zemziulina, N. (2021) Istoriiia yevropeiskoi intehratsii : navch. posib. [History of European Integration: a textbook]. Cherkasy: Vertykal, 302 s. [in Ukrainian].
15. Sukhushyna, O. Yevrointehratsiini prahnennia Pivnichnoi Makedonii i pozytsiia Bolharii [European integration aspirations of North Macedonia and Bulgaria's position]. *Sotsialno-ekonomichni i politychni rozvytok krain Skhidnoi Yevropy (XVI–XXI st.): zb materialiv Vseukrainskoi naukovoii konferentsii*. Uman, 2023, S. 170–176. [in Ukrainian].
16. Pryshchepa, Ya., Ponomarov, V. Pivnichna Makedoniia povernula Ukraini chotyry Su-25, prydbani u 2001

- rotsi [North Macedonia returned four Su-25s purchased in 2001 to Ukraine]. Retrieved from <https://suspilne.media/267997-pivnicna-makedonia-povernula-ukraini-cotiri-su-25-pridbani-u-2001-roci/>
17. Pivnichna Makedoniia dopomohla Ukraini tankamy ta litakamy [North Macedonia helped Ukraine with tanks and aircraft]. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/general/851016.html>
 18. Heneralnyi shtab Pivnichnoi Makedonii pohodyv peredachu Ukraini vertolotiv Mi-24 [The General Staff of North Macedonia approves the transfer of Mi-24 helicopters to Ukraine]. Retrieved from <https://mil.in.ua/uk/news/generalnyj-shtab-pivnichnoyi-makedoniyi-pogodyv-peredachu-ukrayini-vertolotiv-my-24>
 19. Pivnichna Makedoniia obitsiaie Ukraini podalshu pidtrymku, u tomu chysli viiskovu [North Macedonia promises further support to Ukraine, including military support]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/25/7140025/>
 20. Pivnichna Makedoniia peredala Ukraini obladnannia dlia vidnovlennia enerhetychnoi infrastruktury [North Macedonia donated equipment to Ukraine to rebuild its energy infrastructure]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3561916-pivnicna-makedonia-peredala-ukraini-obladnanna-dla-vidnovlenna-energeticnoi-infrastrukturi.html>
 21. Prezydent Ukrainy proviv spilnu zustrich iz premier-ministramy Albanii ta Pivnichnoi Makedonii [The President of Ukraine holds a joint meeting with the Prime Ministers of Albania and North Macedonia]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-spilnu-zustrich-iz-premyer-ministr-83297>
 22. EU, G7 i nyzka krain pozbavyly Rosiiu preferentsii vid chlenstva u SOT [The EU, the G7 and a number of countries have revoked Russia's WTO membership preferences]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/15/7135993/>
 23. Spikery parlamentiv Rumunii, Pivnichnoi Makedonii ta Shveitsarii vidvidaly Hostomel ta Irpin [Speakers of the Parliaments of Romania, North Macedonia and Switzerland visit Gostomel and Irpin]. Retrieved from https://lb.ua/society/2022/04/27/514927_spikeri_parlamentiv_rumunii.html
 24. Hlava MZS Pivnichnoi Makedonii: Svoboda nashoi krainy zaraz zakhyschchaetsia v Ukraini [The Foreign Minister of North Macedonia: The freedom of our country is now being defended in Ukraine]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3493733-glava-mzs-pivnicnoi-makedonii-svoboda-nasoi-kraini-zaraz-zahisaetsa-v-ukraini.html>
 25. Uriad Pivnichnoi Makedonii radyt ne braty uchasti v zakhodakh do 9 travnia vid posolstva RF [North Macedonia's government advises not to participate in events before 9 May from the Russian Embassy]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/5/7138937/>
 26. Prezydenty 11 krain Yevropy zasudyly raketnyi udar RF po Ukraini – spilna zaiava [Presidents of 11 European countries condemn Russia's missile attack on Ukraine – joint statement]. Retrieved from <https://suspilne.media/292486-prezidenti-11-krain-evropi-zasudili-raketnij-udar-rf-po-ukraini-spilna-zaava/>
 27. Zelenskyi rozpoviv pro «formulu myru» na zustrichi G7 ta Ukrainy [Zelenskyy talks about 'peace formula' at G7-Ukraine meeting]. Retrieved from <https://suspilne.media/292816-zelenskij-rozpoviv-pro-formulu-miru-na-zustrichi-g7-ta-ukraini/>
 28. Zelenskyi na samiti G20 nazvav desiat umov dlia vstanovlennia myru z rosiieiu [At the G20 summit, Zelenskyy names ten conditions for peace with Russia]. Retrieved from <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/15/novyna/polityka/zelenskyj-samiti-g20-nazvav-desyat-umov-vstanovlennya-myr-rosiyeyu>
 29. Na zasidanni Henasamblei OON 141 kraina pidtrymala Ukrainu ta zasudyla terorystychnu viinu rosii [At the UN General Assembly, 141 countries supported Ukraine and condemned Russia's terrorist war]. Retrieved from <https://resh.news/news/998/>
 30. Holova OBSIe zaklykav vyvesti viiska z Ukrainy [OSCE chairman calls for withdrawal of troops from Ukraine]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3653638-golova-obse-zaklykav-rosiu-vivesti-vijska-z-ukraini.html>
 31. Holova OBSIe vidvidav Borodianku [OSCE Chairperson-in-Office visits Borodyanka]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3653553-golova-obse-vidvidav-borodanku.html>
 32. Zelenskyi i holova OBSIe obhovoryly porushennia prav liudyny na okupovanykh terytoriiakh [Zelenskyy and the OSCE chairman discussed human rights violations in the occupied territories]. Retrieved from <https://www.unian.ua/politics/zelenskiy-i-golova-obse-objavorili-porushennya-prav-lyudini-na-okupovanih-teritoriyah-12111741.html>
 33. Pivnichna Makedoniia pidtrymala «harantii bezpeky» dlia Ukrainy [North Macedonia supported "security guarantees" for Ukraine]. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/15/7415723/>

34. «Povorotnyi moment dlia Yevropy». Na samiti v Afinakh ukhvalyly deklaratsiiu na pidtrymku Ukrainy [“A turning point for Europe”. At the Athens Summit, a declaration in support of Ukraine was adopted]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-afiny-samit-deklaratsia-ukraina/32558517.html>
35. Prezydent Ukrainy zustrivsia z Premier-ministrom Pivnichnoi Makedonii [The President of Ukraine met with the Prime Minister of North Macedonia]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zustrivsia-z-premyer-ministrom-pivnichnoy-85081>
36. U misti Prilep u Pivnichnii Makedonii vidkryly Pochesne konsulstvo Ukrainy [An Honorary Consulate of Ukraine was opened in Prilep, North Macedonia]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3672419-u-misti-prilep-u-pivnicnij-makedonii-vidkrili-pocesne-konsulstvo-ukraini.html>
37. Krymska platforma 3.0: pidhotovka do deokupatsii [Crimean Platform 3.0: preparations for de-occupation]. Retrieved from https://lb.ua/world/2023/08/23/571465_krymska_platforma_30_pidgotovka.html
38. Lidery trokh derzhav Zakhidnykh Balkan vystupyly z pidtrymkoiu nadannia statusu kandydata Ukraini [The leaders of the three Western Balkan states expressed support for granting candidate status to Ukraine]. Retrieved from <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/lideri-troh-derzhav-zahidnih-balkan-vidstupili-z-pidtrimkoyu-nadannya-statusu-kandidata-ukrajini-15062022-461077>
39. Premier Pivnichnoi Makedonii: pislia napadu na Ukrainu rozshyrennia YeS stalo pytanniam bezpeky [North Macedonia’s Prime Minister: EU enlargement has become a security issue after the attack on Ukraine]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/8/7140815/>
40. Ukraina ta Pivnichna Makedoniia rozshyryly Uhodu pro vilnu torhivliu [Ukraine and North Macedonia expanded their Free Trade Agreement]. Retrieved from https://export.gov.ua/news/4179-ukraina_ta_pivnichna_makedoniia_rozshirili_ugodu_pro_vilnu_torghivliu
41. Ukraina povnistiu zapustyla zonu vilnoi torhivli z Pivnichnoiu Makedoniieiu [Ukraine has fully launched a free trade zone with North Macedonia]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/08/16/7167699/>
42. Ukraina domovylas pro «transportnyi bezviz» z odniieiu z yevropeiskykh krain [Ukraine has agreed on a “transport visa-free regime” with a European countries]. Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/transport/ukrajina-domovilas-pro-transportny-bezviz-z-odniyeyu-z-yevropeyskih-krajin-12294822.html>
43. Hromada Ukraintsiv imeni Lesi Ukrainky u tsentri m.Skopie provela aktsiiu protestu proty brutalnoi rosiiskoi viiskovoi ahresii [Lesya Ukrainka Ukrainian Community in the centre of Skopje holds a protest against brutal Russian military aggression]. Retrieved from <https://macedonia.mfa.gov.ua/news/gromada-ukrayinciv-imeni-lesi-ukrayinki-u-centri-mskopye-provela-akciyu-protestu-proti-brutalnoyi-rosijskoyi-vijskovoyi-agresiyi>
44. U stolytsi Pivnichnoi Makedonii vidkryly Ukrainsku aleiu [A Ukrainian alley was opened in the capital of North Macedonia]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/13/7146691/>
45. Kilkist ukrainskykh bizhentsiv zi statusom tymchasovoho zakhystu v Yevropi vpershe perevyschyla 5 mln [The number of Ukrainian refugees with temporary protection status in Europe exceeded 5 million for the first time]. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/general/901520.html>
46. Do Vinnytsi prybula humanitarna dopomoha z Pivnichnoi Makedonii [Humanitarian aid from North Macedonia arrives in Vinnytsia]. Retrieved from <https://vitatv.com.ua/misto/do-vinnytsi-prybula-humanitarna-dopomoha-z>
47. Z Pivnichnoi Makedonii vtretie za pivtora roku vyslaly dyplomativ rf [Russian diplomats were expelled from North Macedonia for the third time in a year and a half]. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/z-pivnichnoyi-makedoniyi-vtretie-za-pivtora-roku-vislali-diplomativ-rf>

Надійшла до редакції / Received: 15.09.2023

Схвалено до друку / Accepted: 10.12.2023

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

DOI: 10.31651/2076-5908-2023-2-145-146

Serhii Kornovenko

PhD hab. (History), Professor, Director of the Research Institute of Peasant History and Agrarian History, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-2321>
e-mail: s-kornovenko@ukr.net

Сергій Корновенко

доктор історичних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту селянства та вивчення аграрної історії, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-2321>
e-mail: s-kornovenko@ukr.net

РЕЦЕНЗІЯ

**на збірник «Літопис цивільного спротиву Херсона у 2022 році
у вимірах повномасштабної агресії росії проти України»
(упорядник Черемісін Олександр Вікторович)**

За період української незалежності динамічно розгортався процес розвитку усної історії. Чисельність дослідницьких проєктів та використання методологічного інструментарію усної історії дозволило вивести індивідуальний досвід громадян у широке поле наукового аналізу, оскільки надало історичним студіям «людського виміру». 24 лютого 2022 р. для всіх мешканців Херсона стало переломним моментом спільної катастрофи, коли всього за декілька днів місто виявилось тимчасово окупованим. Окупація тривала до 11 листопада 2022 р. Багато мешканців набули унікальні досвіди цивільного спротиву і акумулювали здібності виживання у складних життєвих ситуаціях.

Зважаючи на це, доцільність та актуальність збору і публікації усних історій самовидців окупації міста не викликає сумнівів. Цей напрям має достатньо підстав вважати його одним із пріоритетних для підготовки ґрунтовних досліджень із історії російсько-української війни.

Усне інтерв'ювання самовидців дало змогу О. В. Черемісіну акцентувати увагу на життєписах оповідачів із різними досвідом та усталеністю життя. Те, що переживалося мешканцями тимчасово окупованого міста, виявилось для них несподіваною і неочікуваною подією й посутньо вплинуло на їхнє подальше життя.